

FILOLOGIA POLSKA

HISTORIA I TEORIA LITERATURY

XIV

Komitet Redakcyjny
„Prac Naukowych Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.
Filologia Polska. Historia i Teoria Literatury”

Redaktor naczelny
dr hab. prof. AJD Anna WYPYCH-GAWROŃSKA

z-ca Redaktora naczelnego
dr hab. prof. AJD Agnieszka CZAJKOWSKA

Sekretarz redakcji
dr Joanna WAROŃSKA

Redaktor tematyczny
dr hab. prof. AJD Adam REGIEWICZ

Rada Naukowa

prof. dr hab. Dariusz KOSIŃSKI (Uniwersytet Jagielloński)
prof. dr hab. Dariusz ROTT (Uniwersytet Śląski)
prof. PhDr Maria SOBOTKOVÁ (Univerzita Palackého v Olomouci)
doc. dr Larysa VAKHNINA (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy)
prof. dr hab. Andrzej ZAKRZEWSKI (Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie)

Recenzenci

prof. dr hab. Adam DZIADEK (Uniwersytet Śląski)
dr hab. Katarzyna FAZAN (Uniwersytet Jagielloński)
prof. dr hab. Irena JOKIEL (Uniwersytet Opolski)
prof. dr hab. Jarosław ŁAWSKI (Uniwersytet w Białymstoku)
prof. dr hab. Joanna ŚLÓSARSKA (Uniwersytet Łódzki)

Procedura recenzowania jest zgodna z wytycznymi Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego:

1. Złożone artykuły naukowe wstępnie ocenia Komitet Redakcyjny.
2. Teksty pozytywnie zaopiniowane otrzymują kod, a następnie są kierowane do dwóch niezależnych zewnętrznych recenzentów.
3. Recenzenci nie znają nazwisk ani afiliacji Autorów, którzy nie znają nazwisk recenzentów (zasada *double-blind review process*).
4. Pisemna recenzja kończy się jednoznacznym wnioskiem o zakwalifikowaniu artykułu do publikacji lub o jego odrzuceniu. Jeśli tekst wymaga poprawek, autor otrzymuje recenzję, zawierającą odpowiednie sugestie.

Wersja papierowa czasopisma jest wersją pierwotną

PRACE NAUKOWE
AKADEMII IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE

FILOLOGIA POLSKA
HISTORIA I TEORIA LITERATURY
XIV

Częstochowa 2014

Redaktor naczelny wydawnictwa
Andrzej MISZCZAK

Korekta
Paulina PIASECKA

Redaktor techniczny
Piotr GOSPODAREK

Projekt okładki
Sławomir SADOWSKI

© Copyright by Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2014

ISBN 978-83-7455-412-1
ISSN 1896-7884

Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego
Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie
42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
tel. (34) 378-43-29, faks (34) 378-43-19
www.ajd.czyst.pl
e-mail: wydawnictwo@ajd.czyst.pl

SPIS TREŚCI

Adam REGIEWICZ	
Kiedy krytyka spotyka komparatystykę...	7
KRYTYKA	
Adam REGIEWICZ	
Projekt krytyki talmudycznej	11
Andrzej WOŁOSEWICZ	
Krytyka w ogniu krytyki – tylko fakty	27
Jarosław CIEŚLAK	
Krytyka kontra chaos – na przykładzie Wojciecha Wencła	41
Patrycja SPYTEK	
Gustaw Herling-Grudziński – krytyk literatury pięknej	47
Agnieszka ZŁOTA	
Przestrzenne realizacje kategorii opresji jako strategia poetyckiej rekonstrukcji modelu „wyobraźni opresyjnej” na przykładzie wierszy Barbary Strzelbickiej	61
Monika KOSTASZUK-ROMANOWSKA	
Polska współczesna krytyka teatralna – próba diagnozy	71
Elżbieta WRÓBEL	
Emil Breiter, „Skamander” i teatr	83
KOMPARATYSTYKA	
Zbigniew KADŁUBEK	
Esej o eseju	109
Joanna ŚLÓSARSKA	
<i>Krew utajona</i> w literach, cyfrach, barwach i liniach (o obrazach Jacka Sempolińskiego)	115
Beata ŁUKARSKA	
Wizualizacja w barokowych rozważaniach pasyjnych. Rekonesans badawczy	127
Arkadiusz BONIECKI	
Kulturowe i literackie konstrukcje wyrażania siebie i „innych”. Wprowadzenie do imagologii	141
Maja NAZARUK	
Performatywność w dziele antropologicznym	153
Zbigniew KADŁUBEK	
Kanon i moralny rozwój	169

Kiedy krytyka spotyka komparatystykę...

Tematyka niniejszego zeszytu „Prac Naukowych” została osadzona w paradygmacie dwóch odmiennych spojrzeń na zjawiska literacko-kulturowe: krytyki i komparatystyki. Początkowo zderzenie tych perspektyw uznaliśmy za przypadkowe, choć idąc tropem Paula de Mana i doszukując się głębokich relacji i wspólnych odniesień w samej materii fonicznej, zestawienie obu pojęć przypadło nam do gustu. W niezwykle sposób coś intrygowało, zachwycało i nęciło – czy to przez ten natarczywy rym, czy też w samej instrumentacji zgłoskowej... A przecież zestawienie tak wydawałoby się odmiennych sposobów lektury wynikało z czystego pragmatyzmu, potrzeby chwili i nie było poprzedzone żadną refleksją metodologiczną. Oto bowiem jesienią 2013 roku miała miejsce konferencja naukowa „Oblicza Krytyki” zorganizowana przez Doktoranckie Koło Naukowe Krytyków Literackich oraz Zakład Teorii Literatury, która mimo nielicznego udziału prelegentów pozostawiła po sobie jednak znaczące teksty krytyczne, będące intrygującymi propozycjami czy nawet projektami nowego sposobu czytania. Z drugiej strony, działająca od kilku lat Pracownia Komparatystyki Kulturowej skupiła wokół siebie autorów, których wystąpienia miały zainicjować nowe wydawnictwo czasopiśmiennicze. Jednak w wyniku różnych perturbacji pismo pozostaje nadal w fazie prenatalnej, a artykuły zaproszonych do publikowania gości zostały włączone do niniejszego numeru. Tyle użyteczność.

Ale czy tak daleko pada krytyka od komparatystyki? Zgromadzone w piśmie teksty wydają się przeczyć takiemu rozgraniczaniu obu perspektyw. Teksty krytyczne wszak silnie podkreślają aspekt doświadczenia kulturowego, zależność możliwości odczytania tekstu od „wspólnotowej wyobraźni” i osobistego zaangażowania, które zawsze jest rodzajem przeżywania. Co więcej, proponowana tu wizja krytyki wychodzi poza granice tekstu, ku innym formom przekazu: teatralnego czy audiowizualnego. Na tym właśnie terenie po-granicza spotyka się ona z komparatystyką, nazywaną przez jej teoretyków „metadyscypliną” czy „dyscypliną dyscyplin”. Czym są bowiem dziś studia porównawcze jak nie procesem wychodzenia poza granice: tekstu, konwencji, języka? Komparatystyka staje się płaszczyzną dyskursu, budowania dialogu z „innym” – autorem, dziełem, rzeczywistością kulturową – który domaga się otwartości, postawy her-

meneutycznej, chęci zrozumienia nawet za cenę zrezygnowania ze swojego „ja”. W refleksji komparatystycznej nie chodzi bowiem o poszukiwanie prostych przełożeń znaczeń, treści czy paralele systemów lub struktur, ale o poszukiwanie pewnych konstrukcji mentalnych, które określają realizacje różnych dyskursów kulturowych. A czyż nie do tego właśnie dąży krytyka, aby odszukać, dojść poprzez tekst do głębi świadomościowej: autora, kultury oraz samego siebie?

Prezentowane trzynaście artykułów krytycznych i komparatystycznych niech będzie zatem dowodem wzajemnej relacji i możliwych płaszczyzn odniesień obu paradygmatów lekturowych.

Adam Regiewicz